

УДК 330.322

А. О. Сітковська,

д. е. н., професор кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1892-6314>

О. М. Венгер,

здобувач наукового ступеня доктор філософії з економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8427-521X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.23.23

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

A. Sitkovska,

Doctor of Economic Sciences,

Dnipro State University of Agriculture and Economics

O. Venher,

Recipient of the Doctor of Philosophy degree in economics,

Dnipro State University of Agriculture and Economics

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO DETERMINING THE ESSENCE OF INVESTMENT ACTIVITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті розглянуто актуальні питання, які стосуються існуючих підходів до визначення сутності інвестиційної діяльності в аграрному секторі. Поглиблено вивчення питань інтенсивності та ефективності інвестиційної діяльності, розглянуто організаційно-економічний механізм відносно специфіки різних регіонів та галузей. Відзначено, що інвестиційна діяльність є надважливою для аграрного сектору, оскільки спрямована не лише на досягнення максимальної ефективності, але й на раціональне використання наявних засобів та ресурсів. Розкрито, що розвиток інвестиційної діяльності є одним із ключових шляхів покращення економічної ситуації держави. Україна має потенційні можливості для збільшення власного виробництва продукції, але для цього необхідні сучасні технології, належна матеріально-технічна база, а отже й в значній мірі інвестиції. Встановлено, що залучення інвестицій в аграрний сектор країни сприятиме нарощуванню виробничого потенціалу галузі, впровадженню інновацій, зміцненню продовольчої безпеки країни та вирішенню значної кількості соціальних потреб населення. Сучасний економічний стан держави вважається нестабільним, тому і постає необхідність систематичної активізації і розвитку інвестиційної діяльності, у тому числі в аграрному секторі економіки.

This article proposes to consider current issues related to existing approaches to determining the essence of investment activity in the agricultural sector.

During the research, the positions of domestic scientists regarding the relevant direction were analyzed, the legislation of Ukraine was analyzed, and approaches to defining the concepts of "investment activity", "investment attractiveness", "risks", etc. were summarized.

Investment activity, its intensity and efficiency, as well as the organizational and economic mechanism have their own specificity for different regions and industries, which requires in-depth study and research of relevant issues. Such activity is extremely important for the agricultural sector, as it is aimed not only at achieving maximum efficiency, but also at the rational use of available means and resources.

The development of investment activity is one of the key ways to improve the economic situation of the country. Ukraine has potential opportunities to increase its own production. For this aim, modern technologies, an appropriate material and technical base are needed. Therefore, a large extent requires the attraction of a large amount of investment.

It is the attraction of investments in the agricultural sector of the country that will contribute to increasing the production potential of the industry, introducing innovations, strengthening the country's food security and solving a significant number of social needs of the population.

Ukraine has a high level of investment potential, but currently does not use it effectively. The current economic state of the country considered as unstable, and therefore there is a need for systematic activation and development of investment activities, including the agrarian sector of the economy.

To achieve such goals effectively, it is also worth studying the issue of increasing the industry's investment attractiveness. In turn, increasing the level of investment attractiveness determines a number of operational actions and decisions that should take place in the strategy of economic development.

A characteristic feature of investment attractiveness is the continuous movement of the capital invested to different levels of the economy (in the middle of the country or outside its borders) in order to find conditions for obtaining and effective use of such assets.

Our country has a great variety of resources (natural, labor), which are extremely necessary for foreign partners, it is extremely attractive for investment in the framework of international cooperation. Therefore, Ukraine faces a key task in the improving implementation of a unified state investment policy.

At the same time, it is worth noting that investments are always oriented towards the future and are associated with significant uncertainty of the economic situation. Investment risk, as a component of the process of raising the level of the economy, should be understood as the possibility of not achieving the planned investment goals.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, аграрний сектор, підприємства, розвиток, ризики.

Key words: investment, investment activity, investment attractiveness, agricultural sector, enterprises, development, risks.

ВСТУП

Сучасні умови господарювання свідчать про необхідність вдосконалення інвестиційної політики в аграрному секторі та потребують збільшення кількості залучених інвестицій в порівнянні з попередніми періодами, оскільки економічна спроможність ведення підприємницької діяльності, зокрема, аграрних підприємств під впливом низки негативних чинників, у тому числі наслідки військових дій російської федерації проти України спричинили дефіцит активів в окремих галузях.

Виходячи з того, що роль аграрного сектору економіки вважається ключовою та найбільш вагомою у формуванні економічної спроможності держави, будь-які негативні чинники та зміни, які прямо чи опосередковано впливають на перспективи розвитку галузі, потребують системного вивчення та визначення шляхів й методів покращення економічної ситуації, пошуку інноваційних механізмів ведення управління процесами.

Розвиток інвестиційної діяльності в агро-секторі повинен містити широкий спектр підходів до оптимізації відповідної діяльності та охоплювати всі рівні управління від використання кращих практик ведення бізнесу до впровадження новітніх технологій, використання енергоефективних та екологічно чистих методів виробництва.

Під час проведення дослідження було проаналізовано та враховано в роботі вагомий внесок вітчизняних науковців щодо ключових засад сутності інвестиційної діяльності, оцінки інвестиційних процесів та інвестиційної при-

вабливості, зокрема: Н. Бахур [1], О. Білоткач [2], І. Вініченко [3], Н. Козяр [6], В. Матвієнко [7], М. Негрей [8], С. Пилипенко [9], А. Халецька [10], та ін.

Основною метою цього дослідження є аналіз та обґрунтування теоретико-методичних підходів до визначення сутності інвестиційної діяльності в аграрному секторі, а також вивчення ключових передумов її ефективного ведення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з основних показників розвитку економіки є наявність ефективної структури залучення та використання інвестицій суб'єктами господарювання, оскільки їх діяльність забезпечує економічну стабільність в суспільстві та являється основою його розвитку.

Виходячи з аналізу досліджень, поняття "інвестиції" можна трактувати як вкладення коштів, ресурсів, цінностей у підприємницьку та інші види діяльності з метою розвитку відповідної галузі та отримання прибутку.

Залучення інвестицій також варто розглядати як засіб подолання кризових явищ, який сприяє відновленню та зростанню виробничого капіталу, підвищенню ефективності агро-промислового виробництва і прискоренню розвитку сільського господарства. Зокрема С. Шевченко зазначає, що "інвестиції та інвестиційна діяльність завжди знаходяться в центрі уваги економічної науки" [11]. Обґрунтовуючи це тим, що інвестиції є джерелом розвитку підприємництва, окремих галузей та економі-

ки в цілому, а також несе безпосередній вплив на фундаментальні основи господарювання.

Розмаїття сутності поняття "інвестиції" у національних та іноземних наукових працях значною мірою пояснюється широтою характеристик цієї складної економічної категорії.

Необхідно зазначити, що поняття "інвестиції" ідентифікується з поняттям "капітальні вкладення". Таке визначення, з погляду Л. Горбатюк, звужує поняття інвестицій, оскільки ці два поняття не збігаються кількісно й відрізняються якісно [4]. Інвестиції можуть здійснюватися в оборотні активи та в інші фінансові інструменти (облігації, акції тощо), а також в окремі види нематеріальних активів. Тому, слід вважати, що капітальні вкладення повинні розглядатись як одна із форм інвестицій. Інвестування прийнято розподіляти за декількома класифікаційними ознаками, зокрема за: об'єктами вкладення, метою інвестування, формами власного капіталу, джерелами фінансування, відтворювальною спрямованістю, територіальною ознакою, періодичністю, рівнем інвестиційного ризику, галузями економіки, критеріями спрямованості тощо.

Інвестиційна діяльність відіграє важливу роль у підтримці економічного потенціалу аграрного сектору економіки, а також відповідних суб'єктів господарювання. Під інвестиційною діяльністю слід розуміти сукупність практичних дій відповідних суб'єктів інвестиційної діяльності щодо реалізації залучених інвестицій. Така діяльність здійснюється на основі державного і місцевого інвестування, інвестицій фізичних та юридичних осіб, громадських і релігійних організацій, а також іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав [1].

Відмітимо, що поняття "інвестиційна діяльність" подане у Законі України "Про інвестиційну діяльність" є одним з найкращих його трактувань, оскільки повністю враховує характер інвестицій.

Під час ведення інвестиційної діяльності, важливим фактором вважається інвестиційна привабливість галузі, яка формується на різних рівнях ведення бізнесу. Інвесторами являються суб'єкти, які виявили бажання щодо вкладання власних ресурсів в об'єкти інвестування. У формуванні інвестиційної привабливості аграрного сектору відіграють важливу роль усі внутрішні гравці ринку, зокрема як і конкретні підприємства, так і держава як основний регулятор та бенефіціар. Так, Н. Козяр стверджує, що інвестиційна привабливість характеризуєть-

ся фінансовою стійкістю, ефективністю використання ресурсів, спроможністю своєчасно здійснювати платежі, спроможністю до економічного зростання, конкурентоспроможністю підприємства, галузі, держави. Інвестиційну привабливість необхідно розглядати через сукупність властивостей, які спроможні мінімізувати ризики інвестиційних вкладень у розвиток [6].

Інвестиційним ризиком слід вважати вірогідність виникнення несприятливих умов чи наслідків у вигляді втрати інвестиційного фонду або негативних результатів ведення такої діяльності. Тому, планування інвестиційних проєктів неможливе без прогнозування середовища, в якому планується започатковувати відповідний проєкт та загальної ситуації в галузі чи країні.

Виходячи з цього, державне регулювання інвестиційної діяльності повинне здійснюватися з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики виходячи з цілей та показників економічного і соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності [5].

Разом з тим державне управління аграрного сектору в умовах дії воєнного стану є одним із основних завдань й передумов для збереження сільського господарства та агропромислового комплексу загалом. Наразі розвиток та відновлення сільського господарства в повній мірі залежить від ефективного державного управління й потребує підтримки та інвестицій як з боку держави, так і від міжнародних партнерів. Саме тому державне регулювання аграрної сфери в період війни в основному повинно бути зосереджене на підвищенні рівня залучених інвестицій та на інвестиційну привабливість країни.

Важливим також є вивчення питання забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі, а також шляхів його покращення. Під інвестиційним кліматом зазвичай розуміють сукупність економічних, політичних, фінансових умов, які мають прямий вплив на надходження та залучення інвестицій від внутрішніх та зовнішніх партнерів в економіку країни. Слід розуміти, що інвестиційна привабливість напряму залежить від внутрішнього інвестиційного клімату відповідного сектору економіки.

Інвестиційний клімат тісно пов'язаний із інвестиційною політикою, яка містить в собі

сукупність дій та заходів основних стейкхолдерів країни, регіону, міста, конкретного підприємства. Інвестиційна політика уособлює важливість кожної ланки у формуванні сприятливого інвестиційного клімату та привабливості галузі.

Складовими інвестиційної привабливості є інвестиційний потенціал та ризики. Так, інвестиційний потенціал відповідної галузі, відповідно до дослідження В. Матвієнко, містить в собі сукупність наявних чинників та передумов виробництва й сфери вкладення ресурсів, тобто спроможність відповідної галузі чи території враховувати основні макроекономічні характеристики та потреби для ведення діяльності, зокрема повного забезпечення ресурсами (природними, трудовими, інфраструктурними тощо) для ведення діяльності [7], тому під інвестиційним потенціалом розуміється сукупність об'єктивних передумов для здійснення та залучення інвестицій.

Слід розуміти, що одним із ключових засобів досягнення цілей інвестування є оцінка інвестиційної привабливості, яка відіграє роль зв'язної ланки між аналізом та етапом прийняття рішення про інвестування. Натомість, відзначається, що інвестування спрямовується не лише для подальшого збільшення прибутку, а й для інших форм забезпечення розвитку та підвищення ринкової вартості підприємств, результатом чого є відображення у збільшенні суми вкладеного капіталу.

Варто наголосити, що основними завданнями розвитку інвестиційного забезпечення та інвестиційної діяльності є створення конкурентоспроможних підприємств на основі інноваційних технологій, укріплення їх позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, розвитку аграрної інфраструктури та продовольчої безпеки держави.

Водночас успішність реалізації соціально-економічного розвитку в повній мірі залежить від ефективності організації інвестиційного процесу. Управління залученими інвестиціями містить в собі вивчення та визначення основних засад їх формування, використання сучасних методів аналізу, оцінки, планування та контролю залучених інвестицій.

Вважається, що механізмом регулювання інвестиційних процесів є виконання взаємозалежних інструментів та умов, регулювання яких призведе до зміни обсягів інвестицій. Необхідно розрізняти різноманітні підходи до вивчення інвестиційного механізму, які поділяються наступним чином [10]:

вивчення процесу інвестування зі сторони елементів інвестиційного процесу (досліджен-

ня інвестиційних джерел, важелів, факторів і умов залучення цих джерел, пріоритетів інвестування, а також механізму реалізації);

вивчення процесів інвестування зі сторони суб'єкта інвестування (система інвестиційних пріоритетів населення, дослідження стратегічних напрямків діяльності та моделювання і прогнозування інвестиційної стратегії);

вивчення інвестиційних процесів, а саме інструментів і об'єктів вкладення інвестиційного капіталу (портфельне інвестування, самофінансування суб'єктами господарювання).

Таким чином, під інвестиціями необхідно розуміти економічні процеси, які спрямовуються на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого процесу, так і інвестицій в "трудо-ві ресурси", які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення.

Резюмуючи, варто зазначити, розвиток інвестиційної діяльності в аграрному секторі складається з безлічі факторів і вимагає формування регулювання, яке забезпечує ряд властивостей, зокрема ефективності, скерованості, відповідності інтересам та пріоритетам державного розвитку задля забезпечення економічного й соціального росту.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження теоретичних підходів до визначення сутності інвестиційної діяльності, можна дійти висновку, що розвиток підприємств є головною метою, а залучення інвестицій та інвестиційна діяльність загалом це вже інструмент виконання, який допомагає досягненню успішних результатів щодо розвитку галузі відповідно до попередньо запланованих стратегічних планів.

Досліджено економічну категорію "інвестиційна діяльність" як необхідний елемент ведення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання. Інвестиційна діяльність являє собою цілеспрямований пошук та залучення необхідних активів, ресурсів, вибір ефективних об'єктів інвестування, підготовку програми інвестування та забезпечення її реалізації.

Розвиток інвестиційної діяльності конкретно спрямований на тривалий процес, який дозволяє підвищувати продуктивність праці та призводить до виникнення нових можливостей і здатності протистояти негативним чинникам, які прямо впливають на розвиток галузі.

Виходячи із вищезазначеного під сутністю інвестування пропонується розуміти сукупність низки умов, ресурсів, фінансових механізмів та заходів, які спрямовані на зміну пе-

ребігу інвестиційних процесів та з плином часу призводять до зміни характеристик підприємств, їх перехід на новий рівень ведення діяльності.

Література:

1. Бахур Н.В. Інвестиційне забезпечення розвитку регіонів України: проблеми та шляхи їх вирішення. Ефективна економіка. 2021. № 9. URL http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/87.pdf

2. Білоткач О.В. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Випуск 15. частина 1. URL http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/15_1_2017ua/8.pdf

3. Вініченко І.І., Полегенька М.А., Сірак Ю.В. Теоретичні засади інвестиційної діяльності підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 11—12. С. 12—14.

4. Горбатюк Л.М. Інвестиції: економічна сутність і класифікація. Сторінка молодого вченого. 2010. № 2. <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2010/02/201.pdf>

5. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

6. Козяр Н.О. Теоретичні підходи до трактування сутності категорії "Інвестиційна привабливість" у сільському господарстві. Агросвіт. 2018. № 23. С. 66—72. URL http://www.agrosvit.info/pdf/23_2018/11.pdf

7. Матвієнко П.В. Покращення інвестиційного клімату — пріоритетне завдання державного управління. Економіка та держава. 2006. № 11. С. 57—61.

8. Негрей М.В., Тараненко А.А., Костенко І.С., Аграрний сектор економіки України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. № 40.

9. Пилипенко С.П. Теоретичні аспекти формування механізму реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі. URL <https://bit.ly/46bqjsP>

10. Халецька А.А. Наукові підходи до визначення механізму регулювання інвестиційної діяльності. Ефективна економіка 2012. № 2. URL <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=945>

11. Шевченко С.Ю., Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. Теорія інвестицій. 2010. № 1. http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2010/4.pdf

References:

1. Bahur, N.V. (2021), Investment support for the development of the regions of Ukraine: problems and ways to solve them. Efficient economy, vol. 9, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/87.pdf (Accessed 05 Nov 2023).

2. Bilotkach, O.V. (2017), "Theoretical and methodological foundations of investment support for the development of agricultural enterprises", International economic relations and the world economy, vol. 15, vol. 1, available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/15_1_2017ua/8.pdf (Accessed 05 Nov 2023).

3. Vinichenko, I.I., Polegenka, M.A. and Sirak, Y.V. (2022), "Theoretical principles of investment activity of enterprises", Investments: practice and experience, vol. 11—12, pp. 12—14.

4. Horbatiyuk, L.M. (2010), "Investments: economic essence and classification", Page of a young scientist, vol. 2, available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/visnyk/2010/02/201.pdf> (Accessed 05 Nov 2023).

5. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), Law of Ukraine "On Investment Activity" <https://zakon-rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>, available at: (Accessed 05 Nov 2023).

6. Kozyar, N.O. (2018), "Theoretical approaches to the interpretation of the essence of the category "Investment attractiveness" in agriculture", Agroworld, vol. 23, pp. 66—72. URL http://www.agrosvit.info/pdf/23_2018/11.pdf

7. Matvienko, P.V. (2006), "Improving the investment climate is a priority task of state administration", Economy and the state, vol. 11, pp. 57—61.

8. Negrei, M.V., Taranenko, A.A. and Kostenko, I.S. (2022), "The agricultural sector of the economy of Ukraine in the conditions of war: problems and prospects", Economy and society, vol. 40.

9. Pylypenko, S.P. (2014), "Theoretical aspects of the formation of the investment policy implementation mechanism in the agricultural sector", available at: <https://bit.ly/46bqjsP> (Accessed 05 Nov 2023).

10. Khaletska, A.A. (2012), "Scientific approaches to determining the mechanism of regulation of investment activity", Effective economy, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=945> (Accessed 05 Nov 2023).

11. Shevchenko, S.Yu. (2010), "Economic essence of investments and investment activity", Theory of investment, vol. 1, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2010/4.pdf (Accessed 05 Nov 2023).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2023 р.